

HUOMAUTUKSIA

- ¹ „*Ruskoje Bogatstvo*” („Venäjän Rikkaus”)—kuukausijulkaisu; ilmestyi Pietarissa vuodesta 1876 vuoden 1918 puoliväliin. 90-luvun alusta julkaisu oli liberaalisten narodnikkien äänenkannattaja. Vuonna 1906 „*Ruskoje Bogatstvo*” tuli tosiasiallisesti enessien („kansansosialistien”) puolittain kadettilaisen puolueen äänenkannattaja.— 1.
- ² „*Sovremennik*” („Aikalainen”)—kirjallis-poliittinen kuukausijulkaisu; ilmestyi Pietarissa vuosina 1911—1915. Tämän lehden ympärille ryhmittäytyivät likvidaattori-menshevikit, eserrät, kansansosialistit ja vasemmistoliberaalit. Lehdellä ei ollut minkäänlaista yhteyttä työläisjoukkoihin. Lehden suunnasta Lenin sanoi vuonna 1914, että se on narodnikkilaisuuden ja marxilaisuuden sekoitusta.— 1.
- ³ „*Zaprosy Zhizni*” („Elämän Vaatimukset”)—viikkolehti; ilmestyi vuosina 1909—1912 Pietarissa. Lehteä avustivat kadetit, kansansosialistit ja likvidaattori-menshevikit. Lenin nimitti tätä lehteä „likvidaattorilais-trudovikkilais-vehiläiseksi”.— 2.
- ⁴ Puhe on Venäjän keisarikunnan Rikoslain 129. pykälästä, jossa säädettiin ankaria rangaistuksia, pakkotöihin karkottamiseen saakka, tsaarihallitusta vastaan tähdätyistä julkisista esiintymisistä ja samanluontoisten teosten levittämisestä.— 3.
- ⁵ *R—kov* — N. A. Rozhkov, historioitsija, sosialidemokraatti, oli lähellä likvidaattori-menshevikkejä.— 4.
- ⁶ „*Zhivoje Delo*” („Elävä Asia”)—likvidaattori-menshevikkien legaalinen viikkolehti; sitä julkaistiin Pietarissa vuonna 1912, ilmestyi 16 numeroa.— 4.
- ⁷ Lenin tarkoittaa „*julkisen työväenliikkeen sosialidemokraattisten toimihenkilöiden aloiterhmiä*”, joita likvidaattori-menshevikit perustivat vuoden 1910 lopusta lähtien vastakohtana illegaalisille puoluejärjestöille. Luopuen vallankumouksellisesta ohjelmasta ja taktiikasta likvidaattorit pyrkivät hävittämään proletariaatin vallankumouksellisen illegaalisen puolueen. He pitivät „aloiterhmiä” stolypinilaiseen valtakomentoon sopeutuvan uuden, laajan, julkisen

puolueen soluina. Likvidaattorien onnistui muodostaa „aloiteryhmät” Pietariin, Moskovaan, Jekaterinoslaviin ja Konstantinovkaan (Donetsin kaivosalue). Ne olivat vähälukuisia intelligenssiryhmiä, joilla ei ollut minkäänlaista yhteyttä työväenluokkaan. Ne esiintyivät työläisten lakkotalistelua ja vallankumouksellisia mielenosoituksia vastaan, kävivät taistelua bolshevikkeja vastaan IV Duuman vaaleissa. „Aloiteryhmien” keskuksia olivat: „Golos Sotsial-Demokrata”, jota julkaistiin ulkomailla, sekä legaaliset likvidaattorien äänenkannattajat Venäjällä — „Nasha Zarja” ja „Delo Zhizni”.— 4.

⁸ „*Nasha Zarja*” („Meidän Sarastuksemme”) — likvidaattori-menshevikkien legaalinen kuukausijulkaisu; ilmestyi vuosina 1910—1914 Pietarissa. „Nasha Zarjan” ympärille muodostui Venäjällä olleiden likvidaattorien keskus.— 4.

⁹ *Bulgarin F. V.* — taantumuksellinen sanomalehtimies ja kustantaja XIX vuosisadan alkupuoliskolla; harjoitti ilmiantoa ja parhausta aikansa edistyksellisiä aikakauslehtiä ja etumaisia kirjailijoita vastaan; tunnettu A. S. Pushkinia vastaan tekemistään ilmiannoista.

Burenin V. P. — sanomalehtimies, taantumuksellisen „Novoje Vremja” lehden työntekijä; vainosi kiukkuisesti kaikkia edistyksellisten yhteiskunnallisten ja poliittisten suuntien edustajia.

Lenin käyttää näitä nimiä yleisnimenä niistä, jotka harjoittavat polemiikkia epärehellisesti.— 6.

¹⁰ „*Vorwärts*” („Eteenpäin”) — sanomalehti, Saksan sosialidemokratian pää-äänenkannattaja. VSDTP:n Prahan konferenssia vastaan tähdättyjen, „Vorwärtsissä” julkaistujen parjaukskirjoitusten laatija oli Trotski.— 6.

¹¹ Tarkoitetaan *Organisaatiokomiteaa*, joka perustettiin tammikuussa 1912 likvidaattorien — Bundin, Kaukasian aluekomitean ja Läntimaan sosialidemokratian edustajien neuvottelukokouksessa. OK oli virallinen elin, jonka tehtävänä oli kutsua koolle likvidaattorien elokuun konferenssi.— 6.

¹² „*Pravda*” („Totuus”) (wieniläinen) — likvidaattori-menshevikkien lehti, Trotskin ryhmän äänenkannattaja; ilmestyi vuosina 1908—1912 Wienissä. „Puolueryhmien ulkopuolella olemisen” naamiota käyttäen lehti asettui kaikissa peruskysymyksissä likvidaattorien kannalle sekä kannatti myös otzovisteja ja ultimatisteja. Lehteä autoivat sovittelijat, todellisuudessa Trotskin salaiset asiamiehet Zinovjev ja Kamenev, jotka tammikuussa 1910 VSDTP:n Keskuskomitean täysistunnossa yrittivät tehdä siitä Keskuskomitean äänenkannattajan. Vuonna 1912 Trotski ja hänen lehtensä olivat puolueenvastaisen Elokuun blokin järjestäjiä.— 7.

¹³ „*Za Partiju*” („Puolueen Puolesta”) — pariisilaisten menshevikki- ja sovittelijaryhmien lehti; ilmestyi Pariisissa epä säännöllisesti huhtikuusta 1912 helmikuuhun 1914.— 8.

- ¹⁴ Lenin siteeraa A. I. Herzenin teosta „Loput ja alut” (ks. A. I. Herzen, Valittuja teoksia, 1937, s. 349).— 9.
- ¹⁵ Lenin siteeraa kirjoitetta „Vanhalle toverille” (neljättä ja toista kirjoitetta). Ks. A. I. Herzen, Valittuja teoksia, 1937, ss. 385, 379.— 11.
- ¹⁶ „Kolokol” („Kello”)— poliittinen aikakauslehti; ilmestyi tunnustalausein: „Elossa olevia kutsunt!” („Vivos vocol”). Sitä julkaisivat A. I. Herzen ja N. P. Ogarjov A. I. Herzenin perustamassa Vapaassa venäläisessä kirjapainossa vuodesta 1857 huhtikuuhun 1865 Lontoossa ja vuodesta 1865 joulukuuhun 1868 Genevessä kerran tai kahdesti kuussa. Vuonna 1868 lehti ilmestyi ranskankielisenä; samalla siinä julkaistiin venäjänkielisiä liitteitä.— 12.
- ¹⁷ „Poljarnaja Zvezda” („Pohjantähti”) — kirjallis-poliittinen kokoelma; sitä julkaisivat: ensimmäiset kolme kokoelman nidettä A. I. Herzen, seuraavat niteet A. I. Herzen ja N. P. Ogarjov Lontoossa, Vapaassa venäläisessä kirjapainossa vuosina 1855—1862. Kokoelman viimeinen nide julkaistiin Genevessä vuonna 1868. Ilmestyi kaikkiaan kahdeksan nidettä.— 12.
- ¹⁸ „Zvezda” („Tähti”)— bolshevikkien legaalinen sanomalehti; ilmestyi Pietarissa joulukuun 16 (29) päivästä 1910 huhtikuun 22 (toukokuun 5) päivään 1912 (ensin kerran viikossa, tammikuusta 1912 kaksi kertaa ja maaliskuusta lähtien kolme kertaa viikossa). Lehteä avustivat: N. N. Baturin, K. S. Jeremejev, V. M. Molotov, M. S. Olminski, N. G. Poletajev, J. V. Stalin sekä myös A. M. Gorki. Puolue mies-menshevikit (plehanovilaiset) avustivat „Zvezdaa” vuoden 1911 syksyyn saakka. Aatteellisesti lehteä johti (ulkomaalta käsin) Lenin. Lenin julkaisi „Zvezdassa” noin 30 kirjoitustaan.
- Leninin ohjaama legaalinen „Zvezda” lehti oli taisteluhenkinen bolshevikkien äänenkannattaja, joka puolsi illegaalisen puolueen ohjelmaa. „Zvezda” järjesti laajalle kannalle työläiskirjeosaston saaden aikaan vakinaisen, lujan yhteyden työläisiin. Sen eräiden numeroiden painosmäärä nousi 50—60 tuhanteen. Lehti joutui alituisesti hallituksen vainotoimenpiteiden kohteeksi: 69 numerosta 30 takavarikoitiin ja 8 numerosta sakotettiin.
- „Zvezda” valmisti bolshevikkien päivälehdessä „Pravdan” perustamisen; hallitus lakkautti „Zvezda” lehden „Pravdan” ilmestymispäivänä.— 21.
- ¹⁹ *Trudovikkien konferenssi* pidettiin Pietarissa maaliskuussa 1912; se käsitteli pääasiallisesti IV Valtakunnanduuman vaalikampanjaa koskevia kysymyksiä. Konferenssin päätöksistä on annettu arvio Leninin kirjoituksessa „Liberalismi ja demokratia” (ks. Teokset, 17. osa, ss. 546—555).— 26.
- ²⁰ „Vehi” („Tienviitat”) — kadettien kirjoituskokoelma; ilmestyi Moskovassa keväällä 1909 ja sisälsi N. Berdjajevin, S. Bulgakovin, P. Struven, M. Herschensonin ja muiden vastavallankumouksellisen

liberaalisen porvariston edustajien kirjoituksia. Venäjän intelligenssiä koskeissa kirjoituksissaan „vehiläiset” yrittivät mustata Venäjän kansan parhaimpien edustajien, muun muassa V. G. Belinskin ja N. G. Tshernyshevskin vallankumouksellis-demokraattisia perinteitä; he herjasivat vuoden 1905 vallankumousliikettä ja kiittelivät tsaarihallitusta siitä, että tämä „pistimillään ja vankiloillaan” pelastaa porvaristoa „kansan raivolta”. Kokoelma kehotti intelligenssiä palvelemaan itsevaltiutta. Lenin vertasi „Vehi” kokoelman ohjelmaa niin filosofian kuin publisistiikankin alalla mustasotnia-laisen „Moskovskije Vedomosti” („Moskovan Sanomat”) lehden ohjelmaan nimittäen kokoelmaa „liberaalisen luopuruuden tietosanakirjaksi”, „demokratian niskaan kaadetuksi läpeensä taantumukselliseksi likavesiryöpyksi” (ks. Teokset, 16. osa, ss. 114—122).— 26.

- ²¹ „*Novoje Vremja*” („Uusi Aika”) lehdestä ks. tätä osaa, ss. 260—261.

„*Svet*” („Valo”) — porvarillis-nationalistinen jokapäiväinen lehti; ilmestyi Pietarissa vuosina 1882—1917.

„*Golos Moskvy*” („Moskovan Ääni”) — jokapäiväinen lehti, lokakuulaisten — teollisen suurporvariston ja suurtilanherrojen vastavallankumouksellisen puolueen — äänenkannattaja; ilmestyi Moskovassa vuosina 1906—1915.— 32.

- ²² Kirjoitus „*Kyselylomake suurpääoman järjestöistä*” julkaistiin „*Prosveshtshenije*” aikakauslehden 5.—7. numerossa.

„*Prosveshtshenije*” („Valistus”) — bolshevikkien yhteiskunnallis-poliittinen ja kirjallinen kuukausijulkaisu; ilmestyi legaalisesti Pietarissa joulukuusta 1911 kesäkuuhun 1914. Aikakauslehti perustettiin Leninin kehotuksesta tsaarihallituksen lakkauttaman bolshevistisen, Moskovassa ilmestyneen „*Mysl*” aikakauslehden tilalle. Lenin johti „*Prosveshtshenijen*” julkaisutyötä ulkomailta käsin; toimitti kirjoituksia ja oli säännöllisessä kirjeenvaihdossa toimituskollegion jäsenten kanssa. Aikakauslehdessä julkaistiin Leninin teokset: „Marxilaisuuden kolme lähdeä ja kolme perusosaa”, „Arvostelevia huomautuksia kansallisuuskysymyksestä”, „Kansakuntien itsemääräämisoikeudesta” ynnä muita.

„*Prosveshtshenijen*” vakituksena avustajana oli V. M. Molotov; aikakauslehden työhön osallistui J. V. Stalin. Kirjallis-taiteellista osastoa toimitti A. M. Gorki. Toimituskollegiossa työskentelivät: M. A. Saveljev, M. S. Olminski, A. I. Jelizarova y.m. Lehden painosmäärä lähenteli viittä tuhatta.

Ensimmäisen maailmansodan edellä hallitus lakkautti lehden. „*Prosveshtshenijen*” julkaiseminen uudistettiin syksyllä 1917, mutta ilmestyi vain yksi numero (kaksoisnumero), jossa julkaistiin Leninin teokset „Kykenevätkö bolshevikit pitämään valtiiovallan?” ja „Puolueohjelman tarkistamisesta”.— 41.

- ²³ *Gushka A. O.* ja myöhemmin saman kirjoituksen tekstissä mainittu *A. Jermanski* ovat likvidaattori-menshevikin O. A. Koganin kirjailijanimiä.— 41.

- ²⁴ Valtion peruslakien 87. pykälä antoi Ministerineuvostolle oikeuden esittää Valtakunnanduuman toiminnan väliaikoina lakiesityksiä suoraan tsaarille vahvistettavaksi.— 47.
- ²⁵ „*Retsj*” („Puhe”) — jokapäiväinen lehti, kadetti puolueen pää-äänenkannattaja; ilmestyi Pietarissa vuoden 1906 helmikuusta lähtien; Pietarin Neuvoston Sotilaallinen vallankumousoikeus lakkautti sen lokakuun 26 (marraskuun 8) pnä 1917.— 56.
- ²⁶ „*Nevskaja Zvezda*” („Nevan Tähti”) — legaalinen bolshevistinen sanomalehti, jota julkaistiin Pietarissa helmikuun 26 (maaliskuun 10) päivästä lokakuun 5 (18) päivään 1912. Ilmestyi 27 numeroa. „*Nevskaja Zvezda*” lehteä julkaistiin alussa samanaikaisesti „*Zvezda*” („Tähti”) lehden kanssa ja sen piti korvata tämä lakkautus- tai takavarikointitapauksissa; vuoden 1912 huhtikuun 22 (toukokuun 5) pn jälkeen sitä julkaistiin lakkautetun „*Zvezdan*” asemesta. Lehdessä julkaistiin 20 Leninin kirjoitusta.
Lehden toimituksessa työskentelivät V. M. Molotov, M. S. Olinski, N. N. Baturin y.m.— 59.
- ²⁷ R. P.— R. M. Blanck, publisisti, kadetti.— 65.
- ²⁸ Lenin tarkoittaa P. N. Miljukovin puhetta, jonka tämä piti kesäkuussa 1909 Lontoon kaupungin lord mayorin tarjoamalla lounaalla III Valtakunnanduuman ja Valtakunnanneuvoston valtuuskunnan oleskellessa Englannissa. Miljukov sanoi kadettien olevan uskollisia tsaarin itsevaltiudelle ja tähdensi, että niin kauan kuin Venäjällä on Duuma, „venäläinen oppositio pysyy hänen majesteettinsa oppositiona eikä oppositiona hänen majesteettiaan vastaan”.— 66.
- ²⁹ „*Russkije Vedomosti*” („Venäläiset Sanomat”) — jokapäiväinen lehti; ilmestyi Moskovassa vuodesta 1863 Moskovan yliopiston liberaalisten professorien ja zemstvotoimihenkilöiden julkaisemana; edusti liberaalisten tilanherrojen ja porvariston etuja. Vuodesta 1905 — oikeistokadettien äänenkannattaja; lehti lakkautettiin kohta vuoden 1917 Lokakuun vallankumouksen jälkeen.— 72.
- ³⁰ „*Nevski Golos*” („Nevan Ääni”) — likvidaattori-menshevikkien legaalinen sanomalehti; ilmestyi Pietarissa toukokuusta elokuuhun 1912.— 72.
- ³¹ Tarkoitetaan asetusta, jonka Stolypin julkaisi marraskuun 9 (22) pnä 1906 ja joka koski talonpoikien eroamista kyläyhteisöstä.— 76.
- ³² Lenin luonnehti uutta vallankumouksellista nousua ja määritteli bolshevikkipuolueelle uusissa olosuhteissa lankeavat tehtävät ennen kuin julkaistiin kirjoitus „Vallankumouksellinen nousu”: huhtikuun 26 (toukokuun 9) pnä VSDTP:n Ulkomaisen järjestön Pariisin jaoston istunnossa pitämässään selostuksessa Venäjän tapahtumista ja niiden sanelemasta puoluetaktiikasta sekä toukokuun 31 (kesäkuun 13) pnä esitelmässä aiheesta „Venäjän proletariaatin

vallankumouksellinen nousu". VSDTP:n Ulkomaisen järjestön Pariisin jaoston painattama ilmoitus sisältää esitelmän jäsenyyksen, joka käy yhteen tämän kirjoituksen jäsenyyksen kanssa.— 87.

- ³³ „Sotsial-Demokrat” („Sosialidemokraatti”) — illegaalinen sanomalehti, VSDTP:n Pää-äänenkannattaja; sitä julkaistiin helmikuusta 1908 tammikuuhun 1917; ilmestyi 58 numeroa. Ensimmäinen numero ilmestyi Venäjällä, mutta sitten julkaiseminen siirrettiin ulkomaille; ensin Pariisiin, myöhemmin Geneveen. VSDTP:n KK:n päätöksen mukaisesti Pää-äänenkannattajan toimitus oli muodostettu bolshevikkien, menshevikkien ja Puolan sosialidemokraattien edustajista.

„Sotsial-Demokratissa” julkaistiin yli kahdeksankymmentä Leninin artikkelia ja pienempää kirjoitusta. Sen toimituksen sisällä Lenin kävi taistelua johdonmukaisen bolshevistisen linjan puolesta. Osa toimituskunnasta (Kamenev ja Zinovjev) suhtautui likvidaattoreihin sovittellavasti ja yritti estää leniniläisen linjan toteuttamisen. Toimituksen menshevikkijäsenet Martov ja Dan sabotoivat Pää-äänenkannattajan toimituksen työtä ja samaan aikaan puolustivat avoimesti likvidaattoruutta „Golos Sotsial-Demokrata” („Sosialidemokraatin Ääni”) lehdessä.

Leninin leppymätön taistelu likvidaattoreita vastaan johti Martovin ja Danin eroamiseen toimituksesta kesäkuussa 1911. Joulukuusta 1911 lähtien „Sotsial-Demokrat” lehteä toimitti Lenin.— 89.

- ³⁴ „Niin on ollut ja niin tulee olemaan” — sisäasiainministeri Makarovin sanat, jotka hän lausui Valtakunnanduuman istunnossa huhtikuun 11 (24) pnä 1912 vastaukseksi sosialidemokraattisen duumaryhmän kyselyyn Lenan verilöylyn johdosta.— 94.

- ³⁵ „Budushtsheje” („L'Avenir”) („Tulevaisuus”) — liberaalisten porvarien viikkolehti; ilmestyi Pariisissa lokakuusta 1911 tammikuuhun 1914 V. L. Burtsevin toimittamana venäjän kielellä (muutamia kirjoituksia julkaistiin ranskan kielellä). Lehteä avustivat menshevikit ja eserrät.— 99.

- ³⁶ Lenin tarkoittaa likvidaattorien Organisaatiokomitean päätöstä Puolan sosialistisen puolueen (PPS:n) „levitsan” kutsumisesta elokuun konferenssiin.

PPS — Puolan sosialistinen puolue (Polska partia socjalistyczna) — pikkuporvarillinen nationalistinen puolue, joka perustettiin vuonna 1892. Otettuaan ohjelmansa perustaksi taistelun riippumattoman Puolan puolesta PPS harjoitti separatistista, nationalistista propagandaa puolalaisten työläisten keskuudessa ja pyrki vieroittamaan heidät venäläisten työläisten kanssa käytävästä yhteisestä taistelusta itsevaltiutta ja kapitalismia vastaan. Vuonna 1906 PPS jakaantui PPS-„levitsaan” * ja oikeistolaiseen, shovinistiseen, niin kutsuttuun „Vallankumoukselliseen PPS:n puolue-ryhmään”.

* — vasemmistoon. Suom.

VSDTP(b):n vaikutuksesta ja myös Puolan sosialidemokraattisen puolueen (P ja LSD) sekä rivityöläisten — PPS-„levitsan” jäsenten vaikutuksesta PPS-„levitsa” vapautui vähitellen nationalismista. Ensimmäisen maailmansodan vuosina suurin osa PPS-„levitsasta” asettui internationalistiselle kannalle ja joulukuussa 1918 yhtyi P ja LSD:hen; yhdistyneet puolueet muodostivat Puolan Kommunistisen työväenpuolueen (niin nimitettiin Puolan Kommunistista puoluetta vuoteen 1925 saakka).

Oikeisto-PPS jatkoi ensimmäisen maailmansodan aikana nationalistista shovinismipolitiikkaa; se järjesti puolalaisia legioonia, jotka taistelivat itävaltalais-saksalaisen imperialismien puolella.

Puolan porvarillisen valtion muodostamisen jälkeen oikeisto-PPS otti taas nimekseen PPS. Asetuttuaan hallituksen johtoon se luovutti vallan Puolan porvaristolle ja harjoitti sitten järjestelmällisesti neuvostovastaista ja kommunisminvastaista agitaatiota, kannatti Neuvostomaata vastaan tähdättyä agressivepolitiikkaa, Länsi-Ukrainan ja Länsi-Valkovenäjän valtaamisen ja siirtomaasorron politiikkaa. Pilsudskin toimeenpaneman fasisin vallankaappauksen (toukokuu 1926) jälkeen PPS oli muodollisesti oppositiossa, mutta todellisuudessa se oli yhteistyössä fasistien kanssa ja harjoitti edelleenkin neuvostovastaista propagandaa.

Toisen maailmansodan aikana PPS jakaantui uudelleen. Sen taantumuksellinen, shovinistinen osa, joka otti nimekseen „Wolność, równość i niepodległość” („Vapaus, tasa-arvoisuus ja riippumattomuus”), — WRN, oli yhteistoiminnassa fasistien kanssa ja osallistui puolalaisten emigranttien taantumukselliseen lontoolaiseen „hallitukseen”. Vuonna 1942 perustetun Puolan työväenpuolueen (PPR) vaikutuksesta PPS:n toinen, vasemmistolainen osa, joka nimitti itseään „Puolan sosialistien työväenpuolueeksi” (RPPS), liittyi yhteisrintamaan taistelussa hitleriläisiä miehittäjiä vastaan, kävi taistelua Puolan vapauttamiseksi fasisisesta orjuutuksesta ja asettui kannattamaan ystävyssiteiden aikaansaamista Puolan ja Neuvostoliiton välillä.

Vuonna 1944, sen jälkeen, kun Puolan itäosa oli vapautettu saksalaisesta miehitysvallasta ja oli muodostettu Puolan kansallisen vapautuksen komitea, RPPS otti jälleen nimen PPS ja osallistui yhdessä PPR:n kanssa kansandemokraattisen Puolan rakentamiseen. Joulukuussa 1948 PPR ja PPS yhtyivät ja muodostivat Puolan yhdistyneen työväenpuolueen (PORP).— 104.

³⁷ Ks. „NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, 7. painos, I osa, 1954, s. 203.— 104.

³⁸ „Dnevnik Sotsial-Demokrata” („Sosialidemokraatin Päiväkirja”) — epäsuorasti ilmestynyt lehti, jota G. V. Plehanov julkaisi; ilmestyi Genevessä pitkin väliajoin maaliskuusta 1905 huhtikuuhun 1912; ilmestyi 16 numeroa. „Dnevnikiä” alettiin julkaista uudelleen Pietarissa vuonna 1916; ilmestyi yksi numero.— 106.

³⁹ Helmikuussa 1912 III Duuman sosialidemokraattisesta ryhmästä erosi Irkutskin kuvernementin edustaja likvidaattoni-menshevikki

T. O. Belousov. Ks. V. I. Leninin kirjoitusta „Edustaja T. O. Belousovin eroamisesta sosialidemokraattien duumaryhmästä” (Teokset, 17. osa, ss. 500—505).— 106.

- ⁴⁰ „Lapsenkengissä kävelevillä poliitikoilla” tarkoitetaan tässä sovitelija-bolshevikkeja, joilla oli omia pikku ryhmiä Venäjällä sekä ulkomailla; „kokeneilla diplomaateilla” tarkoitetaan Wienissä ilmestyneen trotskilaisen „Pravdan” likvidaattoriryhmää ja Bundin johtajia.— 119.
- ⁴¹ Lenin tarkoittaa vuoden 1905 joulukuun 11 (24) p:n lakia Valtakunnanduuman vaaleista. Tämän lain mukaan valitsijat jaettiin 4 kuuriaan: maanomistajain (tilanherrojen), kaupunkien (porvariston), talonpoikain ja työväen kuuriaan. Äänioikeus oli 25 vuotta täyttäneillä henkilöillä. Maanomistajain ja kaupunkien kuuriolle säädettiin omaisuussensus, talonpoikaiskuuriassa vaalioikeus oli vain talonisännillä ja työväenkuuriassa henkilöillä, jotka olivat työskennelleet tuotantolaitoksissa vähintään 6 kuukautta. Vaalit eivät olleet yhtäläiset. Yksi tilanherran ääni vastasi kolmea kapitalistin ääntä, viittätoista talonpojan ääntä ja neljäkymmentä viittä työläisen ääntä. Vaalioikeutta vailla olevat: naiset, maataloustyöläiset, sekatyöläiset, käsityöläiset, opiskelijat ja sotapalveluksessa olevat henkilöt. Työväenkuuriassa vaalioikeuden saivat niiden tehtaiden työläiset, missä oli vähintään viisikymmentä työmiestä. Ne tehtaat, missä oli enemmän kuin tuhat työläistä, valitsivat kutakin täyttä tuhatta kohti yhden valtuutetun. Vaalit olivat moniasteiset: tilanherrilla ja kapitalisteilla — kaksiasteiset, työläisillä — kolmiasteiset ja talonpojilla neliasteiset.— 126.
- ⁴² Kesäkuun 3 (16) p:nä 1907 tsaarihallitus hajotti II Valtakunnanduuman ja julkaisi uuden lain Duuman vaaleista. Uusi laki lisäsi suuresti tilanherrain sekä kauppa- ja teollisuusporvariston edustusta Duumassa ja moninkertaisesti vähensi talonpoikien, työläisten ja ei-venäläisten kansallisuuksien edustajain lukua. Kaupunkikuuria jaettiin kahtia: suurporvaristo erotettiin ensimmäiseen kaupunkikuuriaan ja muut valitsijat kaupungeissa — toiseen. Uuden lain mukaan tuli yksi valitsijamies: maanomistajain kuuriassa (tilanherrat) — 230 valitsijaa kohti; ensimmäisessä kaupunkikuuriassa — tuhatta valitsijaa kohti; toisessa kaupunkikuuriassa — 15 tuhatta valitsijaa kohti; talonpoikaiskuuriassa — 60 tuhatta valitsijaa kohti ja työväenkuuriassa — 125 tuhatta valitsijaa kohti. Kuudessa teollisuuskuvernementissa: Pietarin, Moskovan, Vladimirin, Jekaterinoslavin, Kostroman ja Harkovin kuvernementeissa oli välttämättä valittava 1 työläisedustaja työväenkuurioista. Kesäkuun 3 päivän vaalilaki turvasi tilanherrain ja suurporvariston mustasotnialaiselle liittoutumalle täyden herruuden III ja IV Valtakunnanduomassa.— 126.
- ⁴³ Ks. K. Marx. „Lisäarvoteorioita”, II osa, 2. nide, 1936, ss. 7—9. Nämä Marxin väittämät Lenin on esittänyt ja selittänyt teoksessa „Agraarikysymys Venäjällä XIX vuosisadan lopulla” (ks. Teokset, 15. osa, ss. 127—129).— 131.

- ⁴⁴ „*Työväenlehti*” („*Gazeta Rabotnicza*”) — illegaalinen Puolan ja Liettuan sosialidemokratian Varsovan komitean äänenkannattaja; ilmestyi toukokuusta lokakuuhun 1906. Vuonna 1912 sitä alettiin julkaista uudelleen. Jakaantumisen jälkeen vuonna 1912 Puolan sosialidemokratiassa muodostui rinnakkaisia puoluekomiteoita. Oli kaksi Varsovan komiteaa ja julkaistiin kahta äänenkannattajaa „*Työväenlehden*” nimellä: toista julkaisivat Päähallinnon kannattajat Varsovassa ja toista julkaisi oppositiokannalla ollut Varsovan komitea Krakovassa. V. I. Leninin kirjoitus „Tilanne VSDTP:ssa ja puolueen lähimmät tehtävät” julkaistiin Krakovassa ilmestyneen „*Työväenlehden*” 15.—16. numerossa. Puolan ja Liettuan sosialidemokratian kahtiajakaantumisesta ks. V. I. Leninin kirjoitusta „Kahtiajakaantuminen Puolan sosialidemokratiassa” (tämä osa, ss. 471—476).— 136.
- ⁴⁵ „*Golos Sotsial-Demokrata*” („*Sosialidemokraatin Ääni*”) — likvidaattori-menshevikkien äänenkannattaja; ilmestyi helmikuusta 1908 joulukuuhun 1911 Genevessä, sitten Pariisissa. „*Golos Sotsial-Demokrata*” lehden luonnehdintaa ks. Leninin kirjoituksesta „Likvidaattorien „*Golos*” vastustaa puoluetta” (Teokset, 16. osa, ss. 148—156).— 138.
- ⁴⁶ Tarkoitetaan likvidaattorien neuvottelukokousta, joka pidettiin tammikuussa 1912 Venäjällä ja jossa muodostettiin Organisaatio-komitea likvidaattorien elokuun konferenssin koollekutsumista varten.— 142.
- ⁴⁷ Kirjoituksen „*Vastaus likvidaattoreille*” Lenin kirjoitti „*Pravdaa*” varten, ja toimitus sai sen heinäkuun 11 (24) pnä 1912.— 144.
- ⁴⁸ „*Pravda*” („*Totuus*”) — bolshevikkien legaalinen jokapäiväinen lehti; sitä julkaistiin Pietarissa; perustettiin Pietarin työläisten aloitteeseen nojautuen huhtikuussa 1912.
- „*Pravda*” oli työväen joukkolehti, sitä julkaistiin työläisten itsensä keräämillä varoilla. Lehden ympärille muodostui laaja työläiskirjeenvaihtajien ja työläiskynäilijäin piiri. Niinpä yhtenä julkaisuvuotena siinä julkaistiin yli 11 tuhatta työläisten kirjettä. „*Pravdaa*” levisi keskimäärin 40 tuhatta kappaletta, ja muutamina kuukausina sen painosmäärä nousi 60 tuhanteen kappaleeseen päivässä.
- Oleskellen ulkomailla V. I. Lenin johti „*Pravdaa*”, kirjoitti lehteen miltei joka päivä, antoi sen toimituskunnalle ohjeita, keräsi lehden ympärille puolueen parhaita kirjailijavoimia. Lehden työhön osallistuivat aktiivisesti V. M. Molotov, J. M. Sverdlov, J. V. Stalin ja M. I. Kalinin. Vakituksina toimitustyöntekijöinä olivat M. S. Olminski, N. G. Poletajev, K. N. Samoiloja, N. N. Baturin, A. I. Jelizarova, K. S. Jeremejev ynnä muut. „*Pravdan*” työhön ottivat toimeliaasti osaa IV Valtakunnanduuman bolshevikkiedustajat: A. J. Badajev, G. I. Petrovski, M. K. Muranov, F. N. Samoiloja, N. R. Shagov.
- „*Pravda*” joutui alituisesti poliisivainojen alaiseksi. Olemassaolonsa ensimmäisenä vuotena se takavarikoitiin 41 kertaa, toimittajia

vastaan nostettiin 36 oikeusjuttua ja toimittajat istuivat vankilassa yhteensä 47½ kuukautta. Kahden vuoden ja kolmen kuukauden aikana tsaarihallitus lakkautti „Pravdan” kahdeksan kertaa, mutta se ilmestyi jälleen uusilla nimillä: „Rabotshaja Pravda” („Työväen Totuus”), „Severnaja Pravda” („Pohjolan Totuus”), „Pravda Truda” („Työn Totuus”), „Za Pravdu” („Totuuden Puolesta”), „Proletarskaja Pravda” („Proletaarinen Totuus”), „Putj Pravdy” („Totuuden Tie”), „Rabotshi” („Työmies”), „Trudovaja Pravda” („Työn Totuus”). Heinäkuun 8 (21) pnä 1914, ensimmäisen maailmansodan aattona, lehti lakkautettiin.

„Pravdaa” alettiin julkaista uudelleen vasta Helmikuun vallankumouksen jälkeen. Maaliskuun 5 (18) pstä 1917 „Pravda” alkoi ilmestyä VSDTP(b):n Pää-äänenkannattajana. Huhtikuun 5 (18) pnä, palattuaan ulkomailta, V. I. Lenin tuli toimituskunnan kokoonpanoon ja asettui „Pravdan” johtoon. Heinäkuun 5 (18) pnä 1917 junkkerit ja kasakat hävittivät „Pravdan” toimituksen. Heinälokakuussa 1917 „Pravda” Väliaikaisen hallituksen vainoamana muutti monta kertaa nimeään ja ilmestyi nimellä „Listok „Pravdy”” („„Totuuden” Lehtinen”), „Proletari” („Proletaari”), „Rabotshi” („Työmies”), „Rabotshi Putj” („Työmiehen Tie”). Lokakuun 27 (marraskuun 9) pstä lehti alkoi ilmestyä alkuperäisellä nimellään — „Pravda”.— 144.

- ⁴⁹ Tarkoitetaan teoksia: 1) K. Marx, „Filosofian kurjuus”, 1941, ss. 131—141; 2) K. Marx, Pääoma, III osa, 1953, ss. 662—686; 3) „Lisäarvoteorioita”, II osa, I nide, 1936, ss. 192—202.— 153.
- ⁵⁰ Tarkoitetaan Pietarin leipurien liiton johtokunnan päätöslauselmaa, jossa esitettiin vaatimus joka päivä ilmestyvän likvidaattorien vastaisen työväenlehden julkaisemisesta. Johtokunta tervehti tulevaa „Pravdan” ilmestymistä ja kehotti kaikkia liiton jäseniä järjestämään rahakeräyksiä sen hyväksi. Tiedotus päätöslauselmasta julkaistiin „Zvezdan” 27. numerossa huhtikuun 8 (21) pnä 1912.— 160.
- ⁵¹ „Zavety” („Testamenti”) — eserräsuuntainen legaalinen kirjallispoliittinen kuukausijulkaisu, ilmestyi Pietarissa vuosina 1912—1914.— 166.
- ⁵² Tarkoitetaan portugalilaisten monarkistien yritystä järjestää kesällä vuonna 1912 kapina monarkian palauttamiseksi. Kapina kukistettiin.— 168.
- ⁵³ Artikkelin „Puolen vuoden työn tulokset” on kirjoitettu heinäkuun alkupuoliskolla vuonna 1912. On säilynyt Leninin ja „Pravdan” toimituksen välinen kirjeenvaihto tämän artikkelin julkaisemisesta. Kirjeessään toimitukselle Lenin pyysi julkaisemaan „Muutamia yhteenvetoja puolen vuoden toiminnasta” „Pravdan” neljässä numerossa, erillisinä alakertakirjoituksina, ja suostui vain sensuurin vuoksi tehtäviin korjauksiin. Artikkelin julkaistiin „Pravdassa” niin kuin Lenin oli ehdottanut.— 172.

- ⁵⁴ Lenin tarkoittaa likvidaattori-menshevikkien uhkausta, että he asettavat IV Duuman vaaleissa työväenkuuriassa bolshevikki-ehdokkaita vastaan omia ehdokkaitaan.— 183.
- ⁵⁵ „*Vetoomus Järkeen*” („Appeal to Reason”) — amerikkalaisten sosialistien sanomalehti; perustettiin Kansainvälinen osavaltiossa (Amerikan Yhdysvalloissa) vuonna 1895; ensimmäisen maailmansodan aikana se oli internationalistisella kannalla.— 186.
- ⁵⁶ „*Gazeta-Kopeika*” („Kopeekalehti”) — bulevardilehden tyyppinen porvarillinen päivälehti; sitä julkaistiin Pietarissa vuodesta 1908; lakkautettiin vuonna 1918.— 187.
- ⁵⁷ Kirjasen „*VSDTP:n nykytilanteesta*” Lenin kirjoitti Krakovassa, ja se julkaistiin ensi kerran Leipzigissa saksan kielellä syyskuussa 1912. Kirjasen perussisällön muodostaa VSDTP:n Keskuskomitean kirje, joka on kirjoitettu heinäkuun 16—17 (29—30) p:nä. Kirje oli vastaus Saksan sosialidemokraattisen puolueen Hallinnon vetoomukseen VSDTP:n ulkomaisten „keskusten” ja „ryhmien” kutsumisesta koolle jakamaan niitä rahoja, mitkä Saksan sosialidemokraattisen puolueen johto oli myöntänyt IV Duuman vaalikampanjaan. VSDTP:n Keskuskomitea kieltäytyi osallistumasta neuvottelukokoukseen; neuvottelu jäi pitämättä. Osan rahoista Saksan sosialidemokraattisen puolueen Hallinto antoi likvidaattorien Organisaatiokomitean ja Kaukasian aluekomitean käytettäväksi sekä Bundille ja Latvian sosialidemokraattisen puolueen Keskuskomitealle antaen siten tukea likvidaattoreille bolshevikkeja vastaan. „*Sotsial-Demokrat*” lehden toimitus lähetti kirjasen „*VSDTP:n nykytilanteesta*” Saksan sosialidemokraattisen puolueen alue- ja piirikuntakeskuksille, Chemnitzissä syyskuussa 1912 pidetyn puoluekokouksen edustajille sekä Saksan tärkeimpien sosialidemokraattisten lehtien toimituksille.— 188.
- ⁵⁸ „*Spilka*” („Liitto”) — Ukrainan sosialidemokraattinen järjestö; perustettiin vuoden 1904 lopulla; kuului VSDTP:n kokoonpanoon autonomisen aluejärjestön oikeuksin. VSDTP:n sisäisessä puolue-taistelussa se oli menshevikkien puolella. Taantumuskaudella „*Spilka*” hajosi. Vuonna 1912 oli olemassa pieniä ja hajanaisia „*Spilkan*” ryhmiä. Siihen mennessä sen jäsenet olivat enimmäkseen muuttuneet porvarillisiksi nationalisteiksi. Likvidaattorilainen Trotskin „*Pravda*” (wieniläinen) ilmestyi „*Spilkan*” äänenkannattajana vain vuonna 1908 (ensimmäiset kaksi numeroa).— 192.
- ⁵⁹ II Internationalen sääntömääräinen (IX) Kansainvälinen sosialistinen kongressi aiottiin kutsua koolle Wieniin syksyllä 1913. Mutta vuonna 1912 Balkanilla alkaneen sodan vuoksi kutsuttiin Baseliin koolle ylimääräinen kongressi marraskuussa 1912.— 201.
- ⁶⁰ Kysymys on *likvidaattorien elokuun konferenssista*, joka pidettiin Wienissä elokuussa 1912 ja jossa muotoutui puolueenvastainen Elokuun blokki. Blokin järjestäjänä oli Trotski. Konferenssissa oli

edustajia Bundista, Kaukasian aluekomiteasta, Lätinmaan sosialidemokratiasta sekä ulkomailla olleista likvidaattoriryhmistä: „Golos Sotsial-Demokratian” toimituksesta, Trotskin wieniläisestä „Pravdasta” ja „Vperjod” ryhmästä. Venäjältä olivat lähettäneet edustajia: pietarilainen ja moskovalainen likvidaattorien „aloiteryhmä” sekä likvidaattorien julkaisujen „Nasha Zarjan” ja „Nevski Golosin” toimitukset; läsnä oli myös „Spilkan” Ulkomaankomitean edustaja. Edustajien valtavan enemmistön muodostivat ulkomailla asuvat henkilöt, jotka eivät olleet yhteydessä Venäjän työväenluokkaan.

Konferenssi hyväksyi kaikissa sosialidemokratian taktiikkaa koskeissa kysymyksissä puolueenvastaiset likvidaattorilaispäätökset ja esiintyi illegaalisen puolueen olemassaoloa vastaan.

Monenkarvaisista aineksista muodostettu Elokuun blokki alkoi hajota jo itse konferenssissa. Likvidaattorit eivät voineet valita Keskuskomiteaa, vaan rajoittuivat Organisaatiokomitean muodostamiseen. Bolshevikkien iskuista puolueenvastainen Elokuun blokki hajosi pian lopullisesti.— 202.

- ⁶¹ Käsikirjoituksessa ei ole otsikkoa. Otsikon on laatinut NKP:n Keskuskomitean Marxismin-leninismien instituutti.— 206.
- ⁶² „*Tieteellinen Katsaus*” („La Revue Scientifique”) — aikakausjulkaisu; ilmestyy Pariisissa vuodesta 1863.— 209.
- ⁶³ Lenin siteeraa VSDTP:n V edustajakokouksen päätöslauselmaa „Suhtautumisesta porvarillisiin puolueisiin” (ks. „NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, 7. painos, I osa, 1954, s. 159).— 214.
- ⁶⁴ Kirjoitus „*Kapinat armeijassa ja laivastossa*” julkaistiin „Rabotshaja Gazetan” 9. numerossa heinäkuun 30 (elokuun 12) pnä 1912.
- „*Rabotshaja Gazeta*” („Työväenlehti”) — bolshevikkien populäärinen lehti; julkaistiin Pariisissa lokakuun 30 (marraskuun 12) päivästä 1910 heinäkuun 30 (elokuun 12) päivään 1912; ilmestyi 9 numeroa. Lehteä avustivat myös puoluemies-menshevikit. „Rabotshaja Gazetan” perustajana ja johtajana oli Lenin. Lenin julkaisi lehdessä toistakymmentä kirjoitustaan. VSDTP:n Prahan konferenssi (tammikuu 1912) totesi, että „Rabotshaja Gazeta” puolusti päättäväisesti ja johdonmukaisesti puoluetta ja puoluekantaisuutta, ja julisti sen VSDTP:n (bolshevikkien) Keskuskomitean viralliseksi äänenkannattajaksi.— 218.
- ⁶⁵ „Rabotshaja Gazetan” 9. numerossa on osoitettu väärä ilmestymispäivä — elokuun 12 (30) päivä; oikea päiväs on: heinäkuun 30 (elokuun 12) päivä.— 221.
- ⁶⁶ „*VSDTP:n vaaliohjelman*” V. I. Lenin kirjoitti Pariisissa, piakkoin Prahan konferenssin jälkeen. Venäjällä vaaliohjelman julkaistiin erillisenä lentolehtisenä puolueen Keskuskomitean nimessä ja sitä toimitettiin 18 paikkakunnalle, muun muassa suurimpiin proletaariisiin keskuksiin. Venäläisestä painoksesta uudelleen painatettuna „VSDTP:n vaaliohjelman” lisättiin liitteenä „Sotsial-Demokrat”

lehden 26. numeroon. Myös monet paikalliset bolshevikkijärjestöt julkaisivat sen uudelleen. Tiflisissä ohjelman painatti uudelleen VSDTP:n Keskuskomitean Venäläinen byroo. (Ohjelman tekstiä ks. Teosten 17. osasta, ss. 485—491.) — 222.

- ⁶⁷ S. V.—Stanislav Volski—A. V. Sokolovin salanimi; otzovisti, eräs „Vperjod” ryhmän järjestäjistä.— 224.
- ⁶⁸ L. M.—L. Martov—eräs menshevismmin johtajista.— 226.
- ⁶⁹ „*Kirjeen Sveitsin työläisille*” V. I. Lenin kirjoitti seuraavien tapahtumien yhteydessä. Heinäkuussa 1912 VSDTP:n yhdistyneen järjestön likvidaattorilais-menshevistinen byroo Zürichissä lähetti kirjeen sosedmien „Die Eintracht” („Yksimielisyys”) järjestön hallinnolle ja Sveitsin Työväenliitolle. Kirjeessä byroo julisti olevansa VSDTP:n ulkomaisten ryhmien ainoa edustaja Zürichissä. Heinäkuun 27 (elokuun 9) pnä Zürichissä pidettiin VSDTP:n Ulkomaisen järjestön bolshevistisen Sveitsin-jaoston neuvottelukokous. Kokouksessa oli edustajia Zürichin, Davosin, Bernin, Lausannen ja Geneven bolshevikkiryhmistä. Siinä käsiteltiin ja hyväksyttiin päätöslauselmat: 1) asiain tilasta puolueessa; 2) asiain tilasta ulkomailla ja 3) protestipäätöslauselma likvidaattoribyroon kirjetä vastaan. Viimeksi mainittu päätöslauselma ja V. I. Leninin kirje, joka todisti Zürichin bolshevistisen jaoston toimivaltuudet, oli kirjoitettu saksan kielellä ja julkaistu hektografilla monistettuna lento-lehtisenä.— 230.
- ⁷⁰ Tarkoitetaan Venäjän tehdaslaitosten tutkimusta, jonka suoritti finanssiministeriön teollisuusosasto vuonna 1908. Ennakkotietoja tutkimuksen tuloksista julkaisi V. J. Varzar kirjoituksessa „Keisarikunnan jalostava tehdasteollisuus vuoden 1909 alussa”, „Vestnik Finansov, Promyshlennosti i Torgovli” lehden 50. numerossa joulukuun 11 (24) pnä 1911. Lenin käytti tämän kirjoituksen yhteenvetotaulukosta otettuja tietoja.— 241.
- ⁷¹ Tarkoitetaan „Tehdastarkastajien selostusten kokoelmaa vuodelta 1910”, Pietari, 1911, s. XXXVII.— 243.
- ⁷² Lenin on ottanut numerotiedot „Tehdastarkastajien selostusten kokoelmasta vuodelta 1910”, Pietari, 1911, s. XV.— 258.
- ⁷³ „*Rossija*” („Venäjä”) — poliisi- ja mustasotnialaishenkilön päivälehti, ilmestyi Pietarissa vuosina 1905—1914. Vuodesta 1906 se oli sisäasiainministeriön virallinen äänenkannattaja.— 274.
- ⁷⁴ Kirjoitukseen „*Likvidaattorit ja „yhtenäisyys”*” on „Pravdassa” liitetty erityinen osa, jossa arvostellaan niitä syytöksiä, joita likvidaattorit esittivät „Pravdalle”. Kirjoituksen tämän osan on kirjoittanut M. S. Olminski.— 276.
- ⁷⁵ „*Zemstshina*” („Zemstvolaisuus”) — mustasotnialaisten jokapäiväinen lehti; Valtakunnanduuman äärimmäisten oikeistoedustajien äänenkannattaja; ilmestyi Pietarissa vuosina 1909—1917.— 284.

- ⁷⁶ „*Russkaja Mysl*” („Venäläinen Ajatus”) — suuntaukseltaan liberaalis-porvarillinen kuukausijulkaisu; ilmestyi Moskovassa vuodesta 1880 vuoden 1918 puoliväliin. Vuoden 1905 vallankumouksen jälkeen — kadettipuolueen oikeistosiiiven äänenkannattaja. Näihin aikoihin Lenin sanoi „*Russkaja Mysliä*” „*Mustasotnialaisten Ajatuksiksi*”. — 298.
- ⁷⁷ Lenin on lainannut katkelman Nekrasovin runoelmasta „*Kenen on hyvä elää Venäjällä*” (ks. N. A. Nekrasov, Valitut teokset, 1947, s. 247).
Alempana tekstissä oleva nelisäe on otettu Nekrasovin runosta „*Tuntemattomalle ystävälle, joka lähetti minulle runon „Ei voi olla”*” (ks. N. A. Nekrasov, Valitut teokset, 1947, ss. 135—136). — 299.
- ⁷⁸ Sanat „*mukautuen konnuuteen*” Lenin on ottanut Saltykov-Shtshedrinin „*Liberaali*” nimisestä satiirisesta sadusta (ks. M. J. Saltykov-Shtshedrin, Valitut teokset, 1947, ss. 554—557). — 300.
- ⁷⁹ „*Russki Vestnik*” („Venäläinen Tiedonantaja”) — poliittinen ja kirjallinen aikakauslehti, jota julkaistiin vuosina 1856—1906. Vuosina 1856—1887 lehti ilmestyi Moskovassa, toimittajana ja kustantajana oli M. N. Katkov. Ensi alussa lehden suunta oli liberaalinen; XIX vuosisadan 60-luvulla lehti muuttui maaorjuuttajain taantumuksen äänenkannattajaksi. Katkovan kuoleman jälkeen „*Russki Vestnik*ä” julkaistiin vuosina 1888—1896 Pietarissa, vuosina 1896—1902 Moskovassa ja vuosina 1902—1906 taaskin Pietarissa. — 303.
- ⁸⁰ Tarkoitetaan seuraavia tosiasioita. Marras- ja joulukuussa 1908 Moskovassa pidettiin suurteollisuudenharjoittajain (Goujon, Krestovnikov y.m.) ja kadettilaisten toimihenkilöiden (Struve, Manuilov, Kiesewetter y.m.) salaisia neuvotteluja „päivänkysymyksistä”.
Lokakuussa 1910 III Valtakunnanduuman jäsen F. A. Golovin ilmoitti luopuvansa edustajanvaltuuksistaan ja jonkin ajan kuluttua alkoi toimia aktiivisesti rautatiekonsessiossa.
Maaliskuussa 1912 III Duuman jäsen V. A. Maklakov esiintyi edustajanimestään huolimatta puolustusasianajajana Tagijevin — suuren bakulaisen naftateollisuudenharjoittajan — jutussa, kun tätä syytettiin hänen palveluksessaan olleen insinööri Bebutovin räähkäämisestä. — 306.
- ⁸¹ Ks. K. Marx ja F. Engels, Teokset, VI osa, 1930, ss. 163 ja 340. — 318.
- ⁸² Ks. K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, 1952, s. 24. — 330.
- ⁸³ Duuman puheenjohtaja ehdotti, että III Valtakunnanduuman sosialidemokraattisen ryhmän jäsen A. A. Voiloshnikov erotettaisiin Duumasta 5 istunnon ajaksi asevelvollisuussääntöä koskevan puheen takia, jonka hän piti istunnossa joulukuun 2 (15) pñä 1911.

Samassa istunnossa Voiloshnikovin pitämän toisen puheen jälkeen erottamisaika pidennettiin 15 istuntoa kestäväksi. Kadetit äänestivät puheenjohtajan ensimmäisen ehdotuksen puolesta.— 333.

- ⁸⁴ Ks. A. S. Gribojedov, „Vastus viisaudesta”. Teokset, 1945, s. 11.— 336.
- ⁸⁵ Miljukovin ja ulkoministeri Sazonovin kohtaaminen, jonka aikana pohdittiin tsaarihallituksen Balkanilla harjoittamaa politiikkaa, tapahtui syyskuussa 1912.— 338.
- ⁸⁶ Tarkoitetaan K. Marxin kirjettä L. Kugelmannelle huhtikuun 12 piltä 1871; siinä on annettu arvio Pariisin Kommuunista (ks. K. Marx ja F. Engels, Valittuja kirjeitä, 1953, s. 263).— 344.
- ⁸⁷ Ks. F. Engelsin alkulauseita K. Marxin kirjan „Filosofian kurjuus” ensimmäiseen saksankieliseen painokseen (K. Marx, „Filosofian kurjuus”, 1941, s. 9).— 346.
- ⁸⁸ Ks. „NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, 7. painos, I osa, 1954, s. 159.— 363.
- ⁸⁹ „Lutsh” („Säde”)— likvidaatordi-menshevikkien legaalinen jokapäiväinen lehti; ilmestyi Pietarissa syyskuusta 1912 heinäkuuhun 1913; pysyi pystyssä „porvaristoon kuuluvien rikkaiden ystävien varoilla” (Lenin).— 400.
- ⁹⁰ „Itävaltalaisella” federaatiolla tarkoitetaan Itävallan sosialidemokraattisen puolueen organisatorista rakennetta kansallisuuksittain. Wienin puoluekokouksessa vuonna 1897 yhtenäinen puolue lakkautettiin ja sen tilalle perustettiin kuuden kansallisen „socialidemokraattisen ryhmän”: saksalaisten, tshekkiläisten, puolalaisten, ruteenien, italialaisten ja eteläslaavilaisten federatiivinen liitto. Kaikkia näitä ryhmiä yhdisti yhteinen edustajakokous ja yhteinen Keskushallinto. Brünnin edustajakokouksessa vuonna 1899 puolueen Keskushallinnosta tehtiin liittoelin, joka oli kokoonpanttu kansallisten sosialidemokraattisten puolueiden toimeenpanevista komiteoista. Organisatorisen federalismin seurauksena yhtenäinen Itävallan sosialidemokraattinen puolue hajosi.— 401.
- ⁹¹ Teesit „Kysymykseen eräistä työläisedustajain puheista” otettiin IV Duuman sosialidemokraattisen ryhmän julkilausuman perustaksi. Teesien käsikirjoitus ei ole säilynyt täydellisenä. Ennen julkilausuman hyväksymistä käytiin ankaraa taistelua ryhmän bolshevikkiedustajain ja menshevikkien seitsikön välillä. Bolshevikkiedustajat saivat aikaan sen, että julkilausumaan otettiin bolshevikkien ohjelman perusvaatimukset, mutta menshevikkien onnistui saada siihen kansallisen kulttuuriautonomian vaatimus. Sosialidemokraattisen ryhmän nimessä julkilausuman luki Duuman istunnossa joulukuun 7 (20) p:nä 1912 edustaja Malinovski (paljastettiin myöhemmin provokaattoriksi). Julkilausumaa esittäessään Malinovski jätti

lukematta eräitä kohtia, muun muassa yleistä äänioikeutta koskevan kohdan. Koska „Pravdassa” julkaistiin Duuman istunnon pika-kirjoituspöytäkirja, joka sisälsi julkilausuman tekstin, vedettiin lehden toimitus oikeudelliseen edesvastuuseen ja lehden numero takavarikoitiin.— 402.

- ⁹² *II Internationalen ylimääräinen kansainvälinen sosialistikongressi* pidettiin Baselissa marraskuun 24—25 pnä (uutta lukua) 1912. Kongressin avajaispäivänä oli runsasväkinen sodanvastainen mielenosoitus ja kansainvälinen protestikokous sotaa vastaan. Kongressin istunnossa marraskuun 25 pnä hyväksyttiin yksimielisesti manifesti, jossa työläisiä kehoitettiin käyttämään proletariaatin järjestöä ja voimaa vallankumoukselliseen taisteluun sodan uhkaa vastaan.— 405.
- ⁹³ Lenin tarkoittaa levottomuuksia poliittisten vankien keskuudessa Kutomaran ja Algatshin vankiloissa. Syynä levottomuuksiin oli loppukesällä 1912 annettu Baikalintakaisen sotilaskuvernöörin määräys siitä, että Nertshinskin karkotusalueen vankiloissa otetaan poliittisten vankien kohtelussa käytäntöön sotilassäännöt. Kutomaran vankilan poliittiset vangit vastasivat siihen 15 päivän nälkälakolla ja itsemurhilla. Samanlaisia tapauksia oli myös Algatshin vankilassa. Vastakaikuna noihin tapahtumiin olivat työläisten vastalauselakot Pietarissa, Moskovassa, Varsovassa ja Riassa. Sosialidemokraattisen ryhmän ja Työryhmän nimissä esitettiin IV Duumalle välikysymys poliittisten vankien räikkäämisestä. Välikysymyksen käsittely lykättiin äänten enemmistöllä eikä sen jälkeen kysymykseen palattu.— 406.
- ⁹⁴ Kysymys on *talonpoikaisedustajien* (puolueettomien ja oikeisto-laisten) *maalakiehdotuksesta*, joka esitettiin III Duuman pohdittavaksi toukokuun 10 (23) pnä 1908. Lakiehdotuksessa esitettiin sellaisten tilanherramaiden, joita omistajat itse eivät viljele, pakollista luovutusta keskimääräisestä markkinahinnasta. Maareformin suorittamista varten ehdotettiin muodostettavaksi paikalliset maalautakunnat, jotka valittaisiin yleisellä äänestyksellä. Lenin on antanut arvion tästä lakiehdotuksesta artikkelissa „Keskustelut agrariikysymyksestä III Duumassa” (ks. Teokset, 15. osa, ss. 297—311).— 407.
- ⁹⁵ Asiakirja „*Duuman työläisedustajia ja heidän julkilausumaansa koskevasta kysymyksestä*” on sosialidemokraattisen duumaryhmän julkilausuman luonnos. Asiakirjan kirjoitti puhtaaksi N. K. Krupskaja ja se lähetettiin Duuman bolshevikkiedustajille Krakovasta marraskuun 13 (26) pnä 1912. Tsaarin poliisi kaappasi julkilausumaehdotuksen ja se löydettiin vuonna 1932 poliisihallinnon arkistosta.— 409.
- ⁹⁶ Mielenosoitus järjestettiin Pietarin eri piirejä ja tuotantolaitoksia edustavien bolshevikkien aloitteesta. Muutamaa päivää ennen Duuman avajaisia bolshevikit levittivät tuotantolaitoksiin lentolehtistä, jossa työläisiä kehoitettiin järjestämään marraskuun 15 (28) pnä

yhden päivän poliittinen lakko ja mielenosoitus Taurian palatsin edustalla. Likvidaattorit vastustivat „Lutsh” lehdessä mielenosoitusta. Marraskuun 13 (26) pnä IV Duuman sosialidemokraattinen ryhmä kutsui koolle neuvottelukokouksen, johon osallistuivat Pietarin komitean, „Pravdan” toimituksen, likvidaattorien johtavan keskuksen — Organisaatiokomitean — ja likvidaattorien „Lutsh” lehden edustajat. Bolshevikit kannattivat neuvottelukokouksessa työläisten ehdotusta, että mustasotnialaisen Duuman avajaispäivä merkittäisiin lakolla ja mielenosoituksella; likvidaattorit olivat jyrkästi sitä vastaan. Neuvottelukokouksen jälkeen sosialidemokraattinen duumaryhmä julkaisi lehdissä poliittisesti virheellisen ilmoituksen, että lentolehtinen, jossa työläisiä kehoitetaan lakkoon, ei ole lähtöisin yhdestäkään Pietarin arvovaltaisesta sosialidemokraattisesta ryhmästä. Huolimatta likvidaattorien vastarinnasta ja sosialidemokraattisen duumaryhmän tekemästä poliittisesta virheestä kymmenet tuhannet työläiset olivat Duuman avajaispäivänä lakossa. Useissa tuotantolaitoksissa järjestettiin lentäviä joukkokokouksia, joissa työläiset tekivät päätöksiä „Lutsh” lehden boikotoinnista.

Mielenosoituksen jälkeen Duuman bolshevikkiedustajat puhuivat työläisten kokouksissa tunnustaen virheensä.— 413.

⁹⁷ Lenin tarkoittaa Rodzjankon puhetta, jonka tämä piti tultuaan valituksi IV Duuman puheenjohtajaksi. Puheessaan Rodzjanko ilmoitti olevansa „horjumattoman uskollinen” tsaarille ja kannattavansa perustuslaillista edustuslaitosjärjestelmää.— 413.

⁹⁸ V. I. Leninin kirje lähetettiin Krakovasta Pietariin J. V. Stalinille marraskuun 28 (joulukuun 11) pnä 1912. N. K. Krupskaja oli jäljentänyt sen sympateettisella musteella. Matkalla kirjeen kaappasi poliisilaitos, desifroi sen ja jäljensi kirjoituskoneella. Kirjeen jäljennös löydettiin poliisilaitoksen arkistosta. Salamustekirjoitusta desifroitaessa muutamista sanoista ei oltu saatu selvää, joten kirjeessä on poisjättöjä.— 416.

⁹⁹ *Jagello, E. J.*— Puolan sosialistisen puolueen (PPS) jäsen, valittiin IV Duuman edustajaksi Varsovan kaupungista. Bolshevikit vastustivat jyrkästi Jagellon hyväksymistä sosialidemokraattiseen duumaryhmään, koska Jagello tuli valituksi Duumaan porvariston kannatuksen sekä PPS:n ja Bundin vaaliliiton ansiosta. Ensimmäisessä äänestyksessä sosialidemokraattinen ryhmä jakautui kahtia: 6 edustajaa (menshevikit) äänesti Jagellon hyväksymisen puolesta ja 6 (bolshevikit) sitä vastaan. Irkutskin edustajan — oikeistolais-menshevikki Mankovin — saavuttua menshevikit saivat yliotteen, ja Jagello hyväksyttiin sosialidemokraattisen duumaryhmän jäseneksi. Mutta bolshevikkiedustajain painostuksesta hänen oikeutensa ryhmän sisällä olivat rajoitetut: kaikissa puolueen sisäisissä kysymyksissä Jagello sai vain neuvotteluoikeuden.— 416.

¹⁰⁰ „Den” („Päivä”) — „Pravda” lehteä tarkoittava peitenimi.— 416.

¹⁰¹ Asiakirjan tekstissä on poisjättö. *Kollegio* — IV Duuman sosialidemokraattisen ryhmän bolshevistinen osa.— 416.

- ¹⁰² Kirjeestä on jäänyt pois muutama sana. „P.” — N. G. Poletajev, bolshevikki, III Valtakunnanduuman jäsen. Likvidaattori „M.” — luultavasti J. Majeovski (V. A. Gutovskin salanimi), likvidaattorien „Lutsh” lehdien työntekijä. — 418.
- ¹⁰³ Lokakuun 5 (18) pnä 1912 kokoontui työväenkuurian valtuutettujen edustajakokous; läsnä oli 50 valtuutettua; kuudesta edustajakokouksen valitsemasta valitsijamiehestä oli neljä bolshevikkia.
- Peläten sosialidemokraattien voittoa työväenkuuriassa tsaarihallitus jääväsi valtuutettujen vaalit 21:ssä Pietarin tuotantolaitoksessa. Vastaukseksi siihen bolshevikkien Pietarin komitea kehotti työläisiä yhden päivän poliittiseen laksoon. Laksoon osallistui noin 100 tuhatta työläistä. Hallituksen oli myönnyttävä, ja se julisti lisävaalit. Kaikissa tuotantolaitoksissa, joissa lisävaalit suoritettiin, työläiset hyväksyivät J. V. Stalinin kirjoittaman „Pietarin työläisten evästyksen työläisedustajalleen”. Lokakuun 17 (30) pnä uusi kuvernementtikokous hyväksyi „Evästyksen”, mutta valitsijamiehiä toistamiseen valittaessa ei äänestysperustaksi otettukaan ohjelmaa, minkä vuoksi valituksi tuli 3 bolshevikkia ja 3 likvidaattoria. Bolshevikit ehdottivat likvidaattoreille, että Duuman edustajaehdokas työväenkuuriasta määrättäisiin arvalla. Likvidaattorit kieltäytyivät arvanvedosta. Valitsijamiesten kuvernementtikokouksessa valittiin Pietarin kuvernementin työväenkuurian edustajaksi bolshevikki A. J. Badajev. — 418.
- ¹⁰⁴ *Kirjeen J. V. Stalinille* on N. K. Krupskaja jäljentänyt sympateettisella musteella toisen kirjeen rivien väliin. Asiakirja on löydetty poliisihallinnon asiapapereista perlustroitujen kirjeiden joukosta.
- Vasiljev* — J. V. Stalin. — 420.
- ¹⁰⁵ *Vuoden 1913 tammikuun 9 päivän lentolehtisen* kirjoitti J. V. Stalin joulukuussa 1912 V. I. Leninin antamien ohjeiden mukaan ja julkaistiin VSDTP:n Keskuskomitean allekirjoituksella varustettuna (ks. J. V. Stalin, Teokset, 2. osa, 1948, ss. 291—296). — 420.
- ¹⁰⁶ Tarkoitetaan IV Duuman edustajaa, oikeistolaismenshevikkiä I. N. Mankovia. — 420.
- ¹⁰⁷ Lenin tarkoittaa VSDTP:n V edustajakokouksen kokoonpanoa. — 427.
- ¹⁰⁸ Lenin tarkoittaa II Valtakunnanduuman sosialidemokraattisen ryhmän kokoonpanoa. — 427.
- ¹⁰⁹ „Progressistien” edustajakokous pidettiin Pietarissa marraskuun 11—13 (24—26) pnä 1912. Edustajakokouksessa käsiteltiin kysymys IV Duuman edustajaryhmän taktiikasta. Edustajakokous hyväksyi päätöksen „progressisti”-ryhmien organisatorisesta muodostamisesta puolueeksi. Uuden puolueen ohjelman perustaksi otettiin perustuslaillis-monarkistisen järjestelmän vaatimus.
- „Progressistien” äänenkannattajaksi tuli „Russkaja Molva” lehti, jota julkaistiin Pietarissa vuosina 1912—1913. — 431.

- ¹¹⁰ „Slovo” („Sana”)—jokapäiväinen lehti; julkaistiin Pietarissa vuosina 1904—1909. Marraskuusta 1905 heinäkuuhun 1906 oli loka-kuulaisten puolueen äänenkannattajana, sittemmin „rauhallisten uudistajain” perustuslaillis-monarkistisen puolueen äänenkannattajana. Lenin nimitti tätä puoluetta „rauhallisen ryöväyksen puolueeksi”.— 432.
- ¹¹¹ VSDTP:n KK:n ja puolueytöntekijäin neuvottelukokous, jota konspiraatiivisista syistä sanottiin „helmikuun” kokoukseksi, pidettiin Krakovassa joulukuun 26 päivästä 1912 tammikuun 1 päivään 1913 (tammikuun 8—14 pnä 1913). Siihen osallistui 14 henkeä, muun muassa KK:n jäseniä sekä IV Valtakunnanduuman bolshevikkiedustajia: V. I. Lenin, J. V. Stalin, G. I. Petrovski, A. J. Badajev, N. R. Shagov ja myös N. K. Krupskaja, A. A. Trojanovski, J. F. Rozmirovitsh ynnä muita.
- Valmistelutyön neuvottelukokouksen koollekutsumiseksi suoritti välittömästi V. I. Lenin. Neuvottelukokous pidettiin Leninin puheenjohtolla; hän puhui useista kysymyksistä, kirjoitti päätöslauselmat ja tiedotuksen neuvottelukokouksesta.
- Neuvottelukokous hyväksyi päätökset työväenliikkeen tärkeistä kysymyksistä sekä käsitteli paikkakuntien edustajien selostukset puoluejärjestöjen tilasta ja kysymyksen „Pravdan” toimituksen ja aikakauslehti „Prosveshtshenijen” työstä.
- Neuvottelukokouksen päätöslauselmat vahvistettiin Keskuskomiteassa ja julkaistiin hektografilla monistettuina. Helmikuun alkupuoliskolla päätöslauselmat ja „Tiedonanto” julkaistiin Pariisissa erillisenä kirjasena. Huhtikuussa 1913 puolueen KK:n Ulkomaan byroo kehotti kiertokirjelmässään puoluejärjestöjä, KK:n valtuutettuja ja erillisiä puolueytöntekijöitä käsittelemään „helmikuun” neuvottelukokouksen päätökset komiteoissa, puoluesoluissa ja -kerhoissa. A. M. Gorkille lähettämässään kirjeessä V. I. Lenin tähdensi, että neuvottelukokous „onnistui hyvin ja sillä tulee olemaan merkitystä”.— 437.
- ¹¹² Tarkoitetaan menshevikkiedustaja A. I. Tshhenkelin puhetta hallituksen julkilausuman johdosta Duuman istunnossa joulukuun 10 (23) pnä 1912.— 451.
- ¹¹³ VSDTP:n II edustajakokouksen hylkäämällä sanonnalla tarkoitetaan bundilaisen Goldblatt'in ehdotusta tehdä puolueen ohjelman 8. §:ään „kaikkien valtakuntaan kuuluvien kansakuntien itsemääräämisoikeudesta” lisäys: „ja sellaisten laitosten perustamisen, jotka takaavat kaikille kansakunnille täysin vapaan kulttuurillisen kehityksen”.— 451.
- ¹¹⁴ IV Duuman istunnossa joulukuun 15 (28) pnä 1912 hallituksen julkilausumasta käydyin keskustelun päätyttyä kadetit, „progressistit”, trudovikit ja nationalistit esittivät päätöslauselmaehdotuksensa päiväjärjestykseen siirtymisestä. Äänten enemmistöllä hyväksyttiin „progressistien” päätöslauselma, jossa lausuttiin vakaumus, että hallitus tulee toteuttamaan käytännössä vuoden 1905 lokakuun 17 päivän manifestin. Tämän päätöslauselman puolesta äänestivät

- myös sosialidemokraatit. Myöhemmin he tunnustivat äänestysensä virheelliseksi.— 451.
- ¹¹⁵ Sosialidemokraattisen duumaryhmän toimintaa koskevan päätöslauseلمان julkaisemattomissa pykälissä (7, 8 ja 9) neuvottelukokous velvoitti bolshevikkedustajat saamaan duumaryhmässä voimansa tasavertaisiksi menshevikkien seitsikon kanssa, pyyhkimään nimensä likvidaattorien „Lutsh” lehden avustajien luettelosta ja liittymään tiiviimmin yhteen puolueuon suorittamista varten. Näiden päätöslauselmapykälien teksti ei ole säilynyt.— 451.
- ¹¹⁶ Lenin siteeraa saksalaisen runoilijan Georg Herwegh'in kirjoittamaa työväenlaulua, jonka tämä kirjoitti vuonna 1864 Saksan Yhtenäistä työväenliittoa varten.— 458.
- ¹¹⁷ Tarkoitetaan „Sotsial-Demokrat” lehden 30. numerossa tammikuun 12 (25) pñä 1913 julkaistuja kirjeitä Riista ja Moskovasta. Niissä kerrottiin työläisten lakoista ja mielenosoituksista. Lokakuun 29 (marraskuun 11) pñä 1912 Riian työläiset järjestivät vastalausemielenosoituksen niitä kuolemanrangaistuksia vastaan, jotka Sevastopolin merisotaoikeus langetti panssarilaiva „Joann Zlatoustin” kymmenelle matruusille, poliittisten vankien kiduttamista vastaan Kutomaran pakkotyövängilässä ja Balkanilla alkanutta sotaa vastaan. Yli 1.500 työläistä kulki Riian katuja saaden osakseen väestön myötätunnon. Lokakuun 30 (marraskuun 12) pñä alkoi useissa Riian suurissa tehtaissa poliittinen lakko. Lokakuun 26 (marraskuun 8) pñä monien Moskovan tehtaiden työläiset tekivät lakon. Yritettiin järjestää mielenosoitus, mutta poliisi hajotti mielenosoitukseen kerääntyneet työläiset.— 464.
- ¹¹⁸ V. A.— V. M. Abrosimov, likvidaattori-menshevikki, myöhemmin paljastui provokaattoriksi.
F. D.— F. I. Dan, likvidaattori-menshevikien johtaja.— 468.
- ¹¹⁹ Käsikirjoituksessa ei ole otsikkoa. Otsikon on laatinut NKP:n KK:n Marxisin-leninisin instituutti.— 470.
- ¹²⁰ *Augustovski* — likvidaattori-menshevikki S. O. Zederbaumin salanimi.— 475.
- ¹²¹ Artikkelin „Bolshevismista” oli kirjoitettu N. A. Rubakinin kirjan „Kirjojen parissa” toista osaa varten. Lenin lähetti tämän artikkelin tammikuun 12 (25) pñä 1913 ja oheellisena kirjeen, jossa hän asetti artikkelin julkaisemisen ehdoksi sen, että siinä „ei saa olla mitään muutoksia”. Kirjoitus julkaistiin kokonaisuudessaan.— 477.
- ¹²² Lenin siteeraa D. V. Davydovin runoa „Vanhan husaarin laulu” (ks. D. V. Davydov, Runokokoelma, 1933, s. 106).— 483.
- ¹²³ Lenin tarkoittaa seuraavaa kohtaa „Kommunistisen puolueen manifestista”: „Nykyaikainen valtiovalta on vain toimikunta, joka

- hoitaa koko porvariluokan yhteisiä asioita" (K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, s. 11).— 484.
- ¹²⁴ Lenin on itse kääntänyt otteen K. Marxin teoksesta „Hegelin oikeusfilosofian arvostelua. Johdanto" (ks. K. Marx ja F. Engels, Teokset, I osa, 1938, s. 386).— 484.
- ¹²⁵ „Ropshinin elämyksillä" Lenin tarkoittaa taantumuksellisia aatteita ja masentuneisuuden mielialoja, mitkä taantumusvuosina levisivät laajasti eserräläisen intelligenssin keskuuteen ja kuvastuivat kirkkaimmin Ropshinin (B. Savinkovin) kirjallisissa tuotteissa.— 489.
- ¹²⁶ *F. L—ko* — Leninin salanimi.— 499.
- ¹²⁷ Kysymys on IV Valtakunnanduuman vaaleista Riiassa ja Jekaterinodarissa, missä kadetit äänestivät yhdessä mustasotnialaisten oikeistolaispuolueiden kanssa sosialidemokraattien ehdokkaita vastaan.— 502.
- ¹²⁸ „Potshin" („L'Initiative") („Aloite") — suuntaukseltaan narodnikkilaiklikvidaattonlainen aikakauslehti; eserrien ryhmän julkaisu. Ilmestyi vain yksi numero kesäkuussa 1912 Pariisissa.— 506.
- ¹²⁹ Lenin tarkoittaa vuonna 1908 kokoontuneen VSDTP:n viidennen konferenssin päätöksiä ja kesäkuussa 1909 pidetyn „Proletarin" laajennetun toimituksen neuvottelukokouksen päätöslauselmaa (ks. „NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä", 7. painos, I osa, 1954, ss. 195—205, 219—232).— 510.
- ¹³⁰ *A. V. P.* — „kansansosialistien" puolueen erään johtohenkilön, A. V. Peshehonovin nimimerkki.— 515.
- ¹³¹ *Nikolai —on* — XIX vuosisadan 80—90-luvun liberaalisen narodnikkilaisuuden erään ideologin N. F. Danielsonin nimimerkki.— 515.
- ¹³² Artikkelin „*Sosialidemokraateille*", joka oli tarkoitettu vain puolueen jäseniä varten, ilmestyi Krakovassa hektografilla monistettuna lehtisenä.— 520.
- ¹³³ Kansanvalistusministeri Kasson selitykset Duumassa johtuivat 44:n duumaedustajan joulukuun 14 (27) p:nä 1912 tekemästä välikysymyksestä, joka koski Pietarin keskikoulujen 34:n oppilaan vangitsemista Vitmerin yksityiskymnaasissa pidetyn kokouksen aikana. Ohranalaitos epäili oppilaita illegaaliseen kerhoon kuulumisesta. Välikysymystä pohdittiin viidessä Duuman istunnossa. Helmikuun 6 (19) p:nä 1913 hyväksyttiin äänen enemmistöllä päiväjärjestykseen siirtymisponsi, jossa tsaarin ministerin selitykset todettiin epätydyttäväksi.— 562.

- ¹³⁴ V. I. Leninin esittämät sanat on otettu muunnettuina N. A. Nekrasovin runosta „Kehtolaulu“:

„Virkamiehen muoto sulla,
Sielu lurjuksen...”

(ks. N. A. Nekrasov, Valitut teokset, 1947, s. 4).— 584.

- ¹³⁵ Tässä painoksessa on kirjoitukseen „„Vapaat käteisvarat””, sanojen „valtiollista silmänkääntötemppeilua” jälkeen lauseen „Se on näyte *ryöstötaloudesta*” edelle otettu vuonna 1941 löydetty lisäys, jota ei ollut kirjoituksen tekstissä, kun se julkaistiin ensi kerran „Pravdan” 62. numerossa maaliskuun 15 pnä 1913, eikä V. I. Leninin Teosten toisessa ja kolmannessa painoksessa.— 592.
-